

باستانشناس توانسته انجام بدهد و به همین سبب در خُتن شهرت پیدا کرد که این منطقه شاخه شمالی جاده ابریشم است. اکتشافات وی شامل معابدی بود که در غارها وجود داشت که این غارها در مناطق مختلف پراکنده بودند. اروپای استعماری تصمیم گرفت گروههایی را برای اعزام به این مناطق بفرستند. با شروع جنگ جهانی اول به طور ناگهانی این بحثها حول محور باستانشناسی در این نواحی به یکباره محو شد. در ۱۹۳۰ آمریکاییها و ژاپنیها این مسئله را نادیده گرفته و برای اولین بار منطقه به روی خارجیان بسته شد. گنجینههایی که به طور مثال به برلن رفته بود به فرانکفورت برگردانده شد. گنجینهای که از چهار اکتشاف واقع در تورفام جمعآوری شده بود در موزه Prur Volkeikunee توسط دپارتمان هنرهای هندی تنظیم شدند. (۱۹۱۴-۱۹۰۲)

تحقیقات برای این اشیای اولیه که تاکنون نیز ادامه دارد دیدگاههای بسیار مهمی را در ارتباط با اشاعه منحصربه فرد اثرها و شیوههای متنوع در فرهنگ و هنر جاده ابریشم به دست می دهد. ویژگیهای این منطقه به عنوان محور فرهنگهای چینی و هنری آسیای غربی و خاور نزدیک را به بهترین شکل می توان در این مسئله دید مثل آنچه که در موزه برلن می باشد. ۱۷ زبان و ۲۴ خط مختلف وجود دارد. بدیهی است این تنوع قومی و فرهنگی را می توان بوضوح دریافت.

وجیهه صادقیان خوری

گاز طبیعی در آسیای مرکزی

Akira Miyamoto, *Natural Gas in Central Asia: Industries, Markets and Export Options of Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan*, London: The Royal Institute of International Affairs, 1997.

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سبب شد که روابط اقتصادی و سیاسی جدیدی بین جمهوریهای سابق شوروی ایجاد شود. در خصوص انرژی هر کشور سعی کرد تا به طور مستقل نیاز خود را تأمین کند. منابع عمده گاز طبیعی در این منطقه در کشورهای روسیه، ترکمنستان، قزاقستان و ازبکستان قرار دارند. ایجاد ساختاری برای حمل و نقل گاز در این کشورها نیاز به سرمایه گذاری عظیمی دارد. از آنجا که در زمان اتحاد جماهیر شوروی قیمتهای انرژی در این کشورها پایین تر از سطح قیمت

بین‌المللی قرار داشته است، واردکنندگان انرژی در آسیای مرکزی به‌طور کلی دچار مشکلات مالی جدی هستند و نمی‌توانند انرژی از کشورهای خارج از کشورهای مشترک‌المنافع وارد کنند. به عبارت دیگر فعالیت‌های تجاری در کشورهای مشترک‌المنافع به‌طور اساسی در حقیقت هرج‌ومرج اقتصادی و سیاسی پس از فروپاشی دچار اختلال شده است.

میاموتو در کتاب «گاز طبیعی در آسیای مرکزی»^۱ این مسئله را مورد بررسی قرار می‌دهد. این کتاب از جمله سلسله گزارش‌های «برنامه محیط‌زیست و انرژی»^۲ می‌باشد که از طرف مؤسسه سلطنتی امور بین‌المللی انگلیس^۳ طراحی شده است. نویسنده این گزارش آکیرامیاموتو^۴ کارشناس ارشد مؤسسه اقتصاد انرژی ژاپن^۵ می‌باشد.

آسیای مرکزی منابع گازی عظیمی را دربر می‌گیرد اما فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در توسعه این مناطق وقفه‌ای ایجاد کرده است. مسیرهای مختلفی برای انتقال گاز از این منطقه می‌توان در نظر گرفت: از طریق روسیه در غرب، از طریق ایران به ترکیه و دیگر بازارهای اروپایی در جنوب غربی، از طریق جنوب و شرق به آسیا. این کتاب منابع، صنایع و توسعه اخیر در منابع گازی سه کشور آسیای مرکزی - قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان را بررسی می‌نماید و استراتژی‌های احتمالی که به‌وسیله دولت‌ها و صنایع گازی آسیای مرکزی اتخاذ می‌شوند را بویژه با توجه به امکانات صادراتی شامل مسیر خط لوله و مسائل احداث آن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این کتاب شامل پنج فصل است: فصل اول، مقدمه، فصل دوم، قزاقستان، فصل سوم، ترکمنستان، فصل چهارم، ازبکستان و فصل پنجم، راه‌های صادرات گاز طبیعی برای آسیای مرکزی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در مقدمه ابتدا ویژگی‌های کشورهای آسیای مرکزی تشریح شده و عقب‌ماندگی داخلی، قروض بین‌المللی و قروض جمع‌شده و اختلافات بین کشورهای صادرکننده و واردکننده گاز در آسیای مرکزی، تجارت کالا، تنوع تولید مورد بحث قرار گرفته است.

در فصل دوم به مسائل گاز طبیعی در قزاقستان اشاره شد و ابتدا در بخش اول در تولید و تقاضای گاز طبیعی به ذخایر نفت و گاز طبیعی، تولید، مصرف و تجارت آن پرداخته شده و در بخش دوم ساختار صنایع گاز طبیعی: طرح سازمانها در بخش نفت و گاز و نقش هر سازمان مورد بحث قرار گرفته است و در بخش سوم مسائل ویژه جاری به توسعه استفاده گاز طبیعی، مشکلات عدم پرداخت و تجارت، خصوصی‌سازی و سرمایه‌گذاری خارجی اشاره شده است.

1. Natural Gas in Central Asia: Industries, Markets and Export Options of Kazakstan, Turkmenistan and Uzbekistan.

2. Energy and Environmental Programme.

3. The Royal Institute of International Affairs

4. Akira Miyamoto

5. Japan Institute of Energy Economics

در فصل سوم مباحث گاز طبیعی ترکمنستان در سه بخش مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش اول - تولید و تقاضا به ذخایر گاز طبیعی و نفت، تولید و مصرف اشاره شده، بخش دوم - ساختار صنایع گاز طبیعی مطرح شده و در بخش سوم - مسائل ویژه جاری به همکاری با روسیه در پروژه ترکمن گاز، خصوصی سازی و سرمایه گذاری خارجی پرداخته شده است.

در فصل چهارم نیز نظیر دو فصل گذشته گاز طبیعی در ازبکستان در سه بخش تولید و تقاضا، ساختار صنایع گاز طبیعی و مسائل ویژه جاری مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل پنجم راههای صادرات گاز طبیعی برای آسیای مرکزی در شش بخش تشریح شده است: ۱. صادرات بالقوه و بازارها، ۲. مسیر جنوبی به پاکستان و هند؛ ۳. مسیر غربی به ترکیه و اروپا؛ الف) مسیر ایران، ب) مسیر قفقاز؛ ۴. مسیر شرق به چین، کره و ژاپن؛ ۵. مسیر روسیه و روابط؛ ۶. نتیجه گیری.

در انتها ذخایر گاز طبیعی و نفت در قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان در جدولی مشخص شده است. همچنین جداول و نقشه ها و نمودارهایی در زمینه ذخایر، تولید، صادرات، مسیرها، سرمایه گذاری خارجی و دیگر مسائل مربوط به گاز طبیعی و نفت در فصلهای مختلف آورده شده است.

گاز پروم (شرکت گاز روسیه) که نقش رهبری را در صنایع گاز کشورهای مشترک المنافع برعهده دارد، در آینده سلطه خود را تقویت خواهد کرد. بویژه در خصوص ترکمنستان که می تواند رقیب قوی در صادرات گاز باشد، گاز پروم به صورت موفق تجارت گاز این کشور را کنترل می کند.

وضعیت مالی گاز پروم به سبب عدم پرداختها نامناسب است اما این شرکت می تواند این موضوع را به عنوان هزینه سیاسی که باید برای حفظ موقعیت مسلط روسیه در کشورهای مشترک المنافع پرداخت شود، در نظر بگیرد.

در کشورهایی نظیر قزاقستان، آذربایجان و ازبکستان که دارای منابع اساسی گاز طبیعی هستند، به نظر می رسد توسعه (یا آمادگی برای توسعه) صنایع بالادستی و پایین دستی به منظور کسب خودکفایی در انرژی یا کاهش گاز وارداتی تسریع شده است. این کشورها ظرفیت صادراتی شان را در آینده توسعه خواهند داد.

در کشورهای واردکننده گاز در آسیای مرکزی نظیر اوکراین، ارمنستان، گرجستان، تاجیکستان و قرقیزستان تأمین ذخایر انرژی یکی عامل اساسی در بهبود اقتصادشان است. از آنجا که حمل و نقل گاز طبیعی شبیه نفت نیست و سخت تر از آن است، تا زمانی که سیستم حمل و نقل جانشینی ایجاد شود، نمی توان به منابع تولید متنوع دسترسی داشت.

زیبا فرزین نیا